

Asia: VN/26422/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (säilöönotto ja maahantulokielto)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Etelä-Karjalan käräjäoikeus säilöönottoasioita käsittelevänä virastona antaa luonnoksesta hallituksen esityksestä seuraavan lausunnon:

Turvaamistoimien määräämisen yleiset edellytykset (ulkomaalaislain 117 a §)

Pykälän 1 momentin 1 kohtaan suunniteltu lisäys kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen perusteiden määrittämisestä on sinänsä hyvä selvennys, joskaan se ei muuta vallitsevaa oikeustilaa. Mainittua lainkohtaa on jo nyt sovellettu tilanteissa, joissa henkilö on hakenut turvapaikkaa Suomesta ja turvapaikkahakemuksen käsittely on kesken.

Säilöön ottamisen edellytykset (ulkomaalaislain 121 §)

Nykyään voimassa olevaa pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaista kansallisen turvallisuuden uhkaan perustuvaa säilöönottoperustetta ei ole juurikaan sovellettu, sillä sen soveltamisen edellytysten on tulkittu olevan hyvin korkeat ja harvoin täyttyvät.

Uhka yleiselle järjestykselle ja yleiselle turvallisuudelle kuulostaa tarpeelliselta lisäykseltä nykyisessä maailmantilanteessa. Esityöluonnoksessa lausutun perusteella mahdollista kuitenkin on, että soveltamiskynnys tältäkin osin muodostuu hyvin korkeaksi ja harvoin ylittyväksi (ks. erityisesti esityöluonnoksen maininnat siitä, mitä EUT on ratkaisukäytännössään lausunut yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden käsitteistä; s. 60).

Mainitun esityöluonnoksen kohdan perusteella herää myös kysymys siitä, mikä merkitys uudistettavassa 6 kohdassa tarkoitetulla yleisellä järjestyksellä on

suhteessa 3 kohdan mukaiseen rikosperusteeseen ja sen esitöiden mainintoihin yleisestä järjestyksestä (ks. HE 172/2014 vp s. 28). Onko tarkoitus muuttaa rikosperusteekin soveltamiskäytäntöä joiltain osin?

Uuteen 8 kohtaan suunniteltu lisäys häiriön aiheuttamisesta vastaanottokeskuksessa niin ikään kuulostaa tarpeelliselta lisäykseltä, joskin tältäkin osin vaikuttaa siltä, että soveltamiskynnys on tarkoitettu melko korkeaksi. Herää myös kysymys siitä, kuinka kauan tämä erityinen edellytys voi olla voimassa (jopa 18 kuukauden ajan vai onko ajateltavissa, että tämä edellytys poistuu jossain kohtaa säilöönottoa?).

Pakenemisen vaara (ulkomaalaislain 121 a §)

Pakenemisen vaaran aikaisempaa tarkempi määrittelyminen lainsäädännön tasolla on hyvä ja soveltamiskäytäntöä lähtökohtaisesti selkeyttävä muutos. Toisaalta uudet listatut seikat ja olosuhteet ovat sellaisia, joiden on jo aikaisemminkin tulkittu indikoivan piileskelyn, pakenemisen ja muun huomattavan vaikeuttamisen vaaraa, joten käytännön muutosta nykytilanteeseen ei liene juurikaan odotettavissa.

Pykälän sanavalinnat jättävät hieman epäselväksi, mikä ero ja/tai yhteys 2 momentissa ja toisaalta 3 momentissa listatuilla seikoilla/olosuhteilla on suhteessa toisiinsa. Vastaus mainittuun epäselvyyteen löytyy toki esityöluonnoksesta, mutta pykälän sanavalinnoista se ei itsessään ilmene. Varsinkin 3 momentin sanavalinta ”erityisesti” on hämmentävä eikä ohjaa ajattelua siihen suuntaan, mitä kyseisellä momentilla esityöluonnoksen mukaan tarkoitetaan.

Säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittaminen ja tuomioistuinkäsittely poikkeustilanteessa (ulkomaalaislain 123 b §)

Mahdollisuus poikkeustilanteissa poiketa säilöön otettujen sijoittamisesta ja tuomioistuinkäsittelyn määräaajoista on tarpeellinen. Toki tuomioistuin aina tekee kaikkensa noudattaakseen normaaleja määräaikoja, mutta nykyisin voimassa olevien määräaikojen noudattaminen saattaa osoittautua haastavaksi, mikäli uusia säilöönottoja tehdään lyhyellä aikavälillä paljon.

Säilöön otetun päästäminen vapaaksi (ulkomaalaislain 127 §)

Pykälän uudistettuun 2 momenttiin suunniteltu säilöönoton enimmäisajan pidentäminen 12 kuukaudesta 18 kuukauteen on tarpeellinen joidenkin yksittäisten tapausten vuoksi. Käytännössä on ilmennyt tilanteita, joissa säilöönnotolle on olemassa sekä yleiset että erityiset edellytykset ja edellytykset myös kuuden kuukauden säilössäoloajan ylittämiseksi ovat olemassa, mutta maasta poistamista ei Suomen viranomaisten ponnisteluista huolimatta ole saatu pantua täytäntöön 12 kuukaudessa. Tällöin säilöön otettu on pitänyt vapauttaa ja hän on vapauttamisen jälkeen saattanut kadota viranomaisilta.

Maasta poistamisen kohtuullisen mahdollisuuden lisääminen säilöönoton jatkamisen edellytyksiin on myös hyvä selventävä lisäys, joskin sitä on jo aikaisemminkin noudatettu arvioissa siitä, voidaanko säilöönottoa jatkaa.

Uusi 3 momentti on tarpeellinen. Toisaalta pykälän sanamuodoista, ja esityöluonnoksesta, jää ensilukemalta hieman epäselväksi se, missä tilanteessa 3 momentti tulee sovellettavaksi ja miten se eroaa 2 momentin soveltamistilanteista. Pykälää ja esityöluonnosta tarkemmin lukiessa asia kyllä selviää, mutta herää kysymys, voisiko 2 ja/tai 3 momenttia jotenkin vielä selkeyttää. Niin ikään herää kysymys voisiko 3 momentissa tuoda esille sen, mikä vaikutus säilössäoloajan enimmäispituuteen on sillä, että säilöön otetusta tehdään maastapoistamispäätös (piteneekö säilössäoloajan enimmäispituus tällöin 18 kuukauteen?).

Asian käsittely uudelleen käräjäoikeudessa (ulkomaalaislain 128 §)

Viran puolesta käsittelyn järjestäminen, jollei säilöön otetun asiaa ole viimeiseen kolmeen kuukauteen käsitelty, on säilöön otettujen oikeusturvaa takaava hyvä lisäys. Valtaosa säilöön otetuista pyytää itse asiansa uudelleen käsittelyä eikä tämä uusi säännös ole pääsääntöisesti siksi tarpeen. Aina on kuitenkin myös säilöön otettuja, jotka eivät pyydä uudelleen käsittelyä tai pyytävät niitä hyvin harvoin. Näissä tilanteissa on viran puolesta järjestetty käsittelyä noin kolmen ja noin yhdeksän kuukauden säilössäoloajan kohdalla, jos säilöönottoasioiden päivystysvuorossa oleva tuomari on katsonut käsittelyn järjestämisen tarpeelliseksi. Käytäntö on tältä osin ollut hieman epäyhtenäistä. Kuuden kuukauden kohdalla uudelleen käsittelyt on tähänkin asti järjestetty aina viran puolesta, jollei asia muuten ole ollut esillä.

Mainittu lisäys viran puolesta järjestettävistä käsittelyistä edellyttää käräjäoikeuksilta jatkossa entistäkin tarkempaa määräaikojen seuranta.

Muita huomioita

Niin säilöön otettujen henkilöiden kuin säilöönottokäsittelyiden lukumäärät lisääntyvät suunniteltujen uudistusten myötä esitysluonnoksen mukaisesti (s. 41), mikä osaltaan työllistää käräjäoikeuksia aikaisempaa enemmän. Tämä tekijä tulee huomioida säilöönottoasioita käsittelevien käräjäoikeuksien (Helsingin KO & Etelä-Karjalan KO) resurssoinnissa.

Taloudellisten vaikutusten (s. 40) yhteydessä on viitattu resurssoinnin arvaamattomuuteen tilanteessa, jossa Suomeen kohdistuisi esimerkiksi laajamittaista maahantuloa. Laajamittaisen maahantulon tilanteita (mm. Venäjän hybridi-vaikuttaminen) silmällä pitäen olisi ehdottoman tärkeätä tarkastella forum-säännösten uudistamista ts. sitä, voitaisiinko säilöönottoasioita käsitellä näissä tilanteissa myös muissa käräjäoikeuksissa kuin ainoastaan nykyisten säilöönottoyksiköiden sijaintien mukaan määräytyvissä Helsingin ja Etelä-Karjalan käräjäoikeuksissa.

Koponen Liisa
Etelä-Karjalan käräjäoikeus

Rantalainen Hannu
Etelä-Karjalan käräjäoikeus - Lausunnon valmistellut pakkokeinoasioiden
vastuutuomari, käräjätuomari Paula Isojärvi